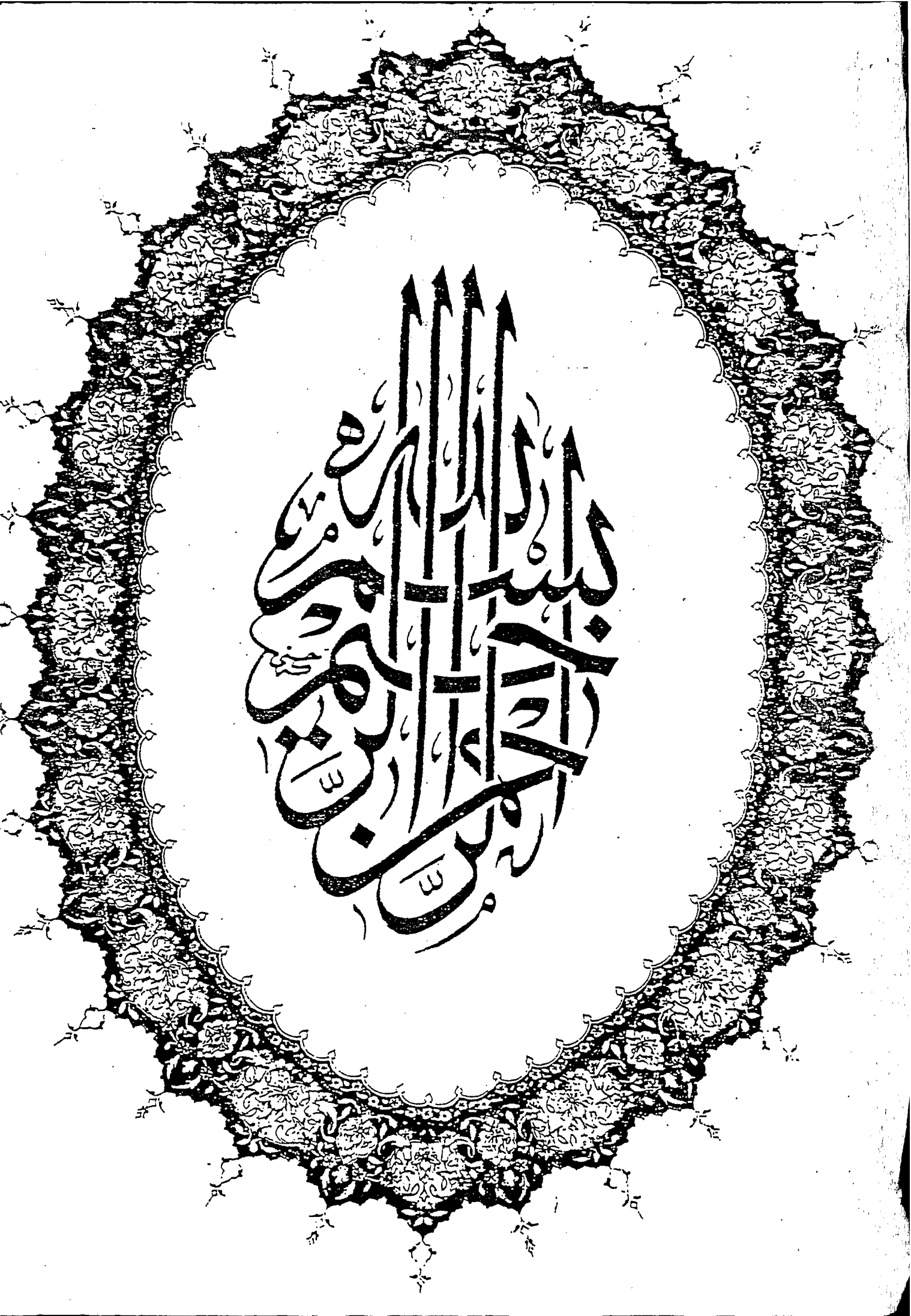

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّعَةَ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَ الْمَوَدَّعَةَ

بسمه تعالی

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه

دوره دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی

موضوع

تحلیل جرم کلاهبرداری و جرایم مشابه

استاد راهنما: دکتر ابوالفتح وزیری

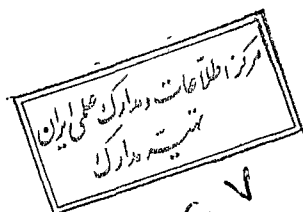
اساتید مشاور:

آیت الله مرتضی مقتدایی و آیت الله سید محمد حسن مرعشی

نگارش

محمد جعفر حبیب زاده

سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲

۴۹۷

۱۷۲۷۶

بسم الله الرحمن الرحيم

شماره صفحه

فهرست مطالب

=====

=====

۱

مقدمه

بخش اول - بزه کلاهبرداری

فصل اول - کلیات

۱۴

مبحث اول - سابقه تاریخی

۱۶

مبحث دوم - تمیز کلاهبرداری از نظریهء حیل

۲۸

مبحث سوم - کلاهبرداری از دیدگاه جرم‌شناسان

۴۰

مبحث چهارم - تعریف بزه کلاهبرداری

۴۷

گفتار اول - واژه شناسی

۴۹

گفتار دوم - تعریف اصطلاحی

۵۹

فصل دوم - ارکان تشکیل دهنده

۷۰

مبحث اول - رکن قانونی

۷۶

گفتار اول - منابع فقهی

۷۸

بند ۱ - کتاب

۸۲

بند ۲ - سنت

۹۵

بند ۳ - عقل

۱۰۸

بند ۴ - اجماع

۱۱۳

گفتار دوم - منابع قانونی

۱۲۰

" الف "

- ۱۲۱ مبحث دوم - رکن روانی
- ۱۲۶ گفتار اول - عناصر رکن روانی
- ۱۲۹ بند ۱ - سوء نیت عام
- ۱۴۰ بند ۲ - سوء نیت خاص
- ۱۵۰ گفتار دوم - تأثیر انگیزه
- ۱۵۲ مبحث سوم - رکن مادی
- ۱۵۳ گفتار اول - رفتار مجرمانه
- ۱۵۴ بند ۱ - حیلۀ جزایی و حیلۀ مدنی
- بند ۲ - مصادیق حیلۀ مدنی
- ۱۶۰ الف - تدلیس
- ۱۶۶ اول - عنصر مادی
- ۱۷۰ دوم - عنصر معنوی
- ۱۷۲ سوم - ضمانت اجرا
- ۱۷۴ ب - غش
- ۱۷۸ ج - تطفیف
- ۱۷۹ د - رقابت مکانه
- بند ۳ - رفتار مجرمانه در کلاهبرداری فعل مثبت
- ۱۸۲ مادی است .
- ۱۸۹ بند ۴ - مطالعه تطبیقی

۱۹۹	گفتا ردوم - وسیله
۲۰۳	بند ۱ - خصوصیات وسیله
۲۰۳	الف - متقلبا نه بودن
۲۰۸	ب - اغفال مجنی علیه
۲۱۹	ج - رابطه سببیت
۲۳۵	د - مطالعه تطبیقی
۲۳۶	بند ۲ - مصادیق وسایل متقلبا نه
۲۴۳	الف - وسایل تقلبی معین
۲۴۹	اول - اسم مجعول
۲۵۴	دوم - عنوان مجعول
	ب - وسایل تقلبی نامعین (مانور متقلبانه)
۲۶۷	اول - خصوصیات مانور متقلبا نه
۲۷۱	۱ - وجودیک مانور حقیقی
۲۷۲	۲ - متقلبا نه بودن
۲۷۳	۳ - مادی بودن
۲۷۳	۴ - علنی بودن
۲۷۵	دوم - موضوع مانورها ی متقلبا نه
	۱ - مغرور کردن به وجود شرکتها یا تجارتخانه ها
۲۷۷	یا کارخانه ها یا مؤسسات موهوم .
	۲ - مغرور کردن و فریفتن مردم به داشتن
۲۸۴	اموال و اختیارات موهوم .

۳- امیدوار کردن به مورغیرواقع یا

ترساندن از حوادث و پیشامدهای

غیرواقع . ۲۹۰

سوم - روشهایی که ما نور تقلبی به حساب نمی‌آیند

۲۹۴ نمی‌آیند .

۲۹۴ ۱- سکوت

۲۹۶ ۲- وعده‌های دروغی و مبالغه‌آمیز

۲۹۸ ۳- تهدید

۳۰۳ ج - وسایل تقلبی دیگر

۳۰۴ اول - توسل به شخص ثالث

۳۱۱ دوم - توسل به اوضاع و احوال

۳۲۲ گفتار سوم - نتیجه مجرمانه

۳۲۸ بند ۱- تسلیم

۳۳۰ الف - لزوم تلاش مال برای تحصیل مال

۳۳۱ ب - واقعاً تسلیم فعل مثبت است

۳۳۲ ج - عدم تاثیر شخصیت گیرنده مال

۳۳۳ بند ۲- موضوع جرم

۳۳۳ الف - کلاهبرداری جرم علیه اموال است

۳۳۸ ب - تعریف مال

" د "

- ۳۴۲ ج - مصا ديق مال موضوع تسليم
- ۳۵۵ د - عدم تاثير قيمت مال در تحقق جرم
- ۳۵۶ ه - عدم تاثير ضرر معنوی در تحقق جرم
- ۳۵۷ و - تعلق مال به غير
- اول - تصرف متقلبا نه در اموال فاقد
- ۳۶۳ مالک خاص
- ۳۶۳ ۱- مشترکات عمومی
- ۳۶۶ ۲- مباحات
- ۳۶۷ ۳- اموال مجهول المالک
- دوم - تصرف متقلبا نه در اموال توقیفی
- ۳۷۰ سوم - تصرف متقلبا نه در کل مال مشاع
- چهارم - مقاصه
- ۱- تصرف متقلبا نه بر عین معین متعلق
- ۳۷۳ به مرتکب
- ۲- تحصیل متقلبا نه مال مجنی علیه
- ۳۷۵ در ازاء طلب
- بند ۳- تصرف
- ۳۸۶ الف - نظر گارو و گارسن
- ب - برای کلاهبرداری صرف تسليم مال
- ۳۸۸ کافی است .

- ۲۹۴ بند ۴- رابطه سببیت
- ۲۹۶ گفتار چهارم- شروع به کلاهبرداری
- ۲۹۹ بند ۱- بررسی بحث مقدمه حرام
- ۴۰۶ بند ۲- بررسی بحث تجری
- ۴۰۹ بند ۳- ملاک تعزیر مفسده است نه وقوع گناه
- ۴۱۵ بند ۴- ارکان شروع به کلاهبرداری
- ۴۱۵ الف- رکن قانونی
- ۴۱۷ ب- رکن روانی
- ۴۱۸ ج- رکن مادی
- ۴۲۸ فصل سوم- آثار کلاهبرداری
- ۴۳۳ مبحث اول- آثار کیفری
- ۴۳۳ گفتار اول- آثار تعقیب
- ۴۳۳ بند ۱- تعلیق مأمور دولت
- ۴۳۳ بند ۲- عدم صدور پروانه و کارت برای متقاضیان
- ۴۳۴ بند ۳- تعلیق موقت وکیل دادگستری
- ۴۳۵ بند ۴- مسؤلیت مدیران
- ۴۳۶ گفتار دوم- آثار محکومیت
- بند ۱- مجازات اصلی
- ۴۳۶ الف- کلاهبرداری ساده

- ۴۳۷ ب - کلاهبرداری مشدد
- اول - کیفیات مشدد به اعتبار نوع عنوان
- ۴۳۷ یا سمت مجعول
- ۴۳۸ ۱- تشدید مجازات بدون لحاظ شغل
- ۴۴۰ ۲- تشدید مجازات با لحاظ شغل
- ۴۴۴ دوم- کیفیات مشدد به اعتبار نوع وسیله
- ۴۴۶ سوم- احکام تکرار جرم
- ۴۴۸ چهارم- احکام تعدد جرم
- ۴۴۹ ۱- جرایم همگی کلاهبرداری است
- ۴۵۱ ۲- جرایم متعدد مختلف است
- ۴۵۲ ۳- تعدد معنوی
- ۴۶۰ بند ۲- مجازات تبعی و تکمیلی
- ۴۶۰ الف - محرومیت از حق استخدام دولتی
- ۴۶۲ ب - محرومیت از داشتن بعضی مشاغل
- ۴۶۲ ۱- وکالت دادگستری
- ۴۶۲ ۲- کارشناسی
- ۴۶۲ ۳- سردفتری و دفتریاری
- ۴۶۲ ۴- دلالی
- ۲۶۳ ۵- عضویت در شرکتهای تعاونی
- ج- محرومیت از دریافت حقوق و مزایای ایام
- ۴۶۳ تعلیق
- ۴۶۳ د- بازداشت کلاهبرداران با سابقه

- ۴۶۶ بند ۳- تخفیف، تعلیق و منع تعقیب در کلاهبرداری
- ۴۶۶ بند ۴- مجازات شروع به جرم
- ۴۶۷ مبحث دوم - همکاری در بزهکاری
- ۴۶۸ گفتار اول - شرکت در کلاهبرداری
- ۴۷۲ گفتار دوم - معاونت در کلاهبرداری
- ۴۷۷ گفتار سوم - تشکیل یا رهبری شبکه چند نفری
- ۴۷۸ گفتار چهارم - مفسده فی الارض
- ۴۸۱ مبحث سوم - آثار مدنی
- ۴۸۸ فصل چهارم - مسایل مربوط به امور شکلی
- ۴۸۸ مبحث اول - ماهیت جرم
- ۴۹۶ مبحث دوم - صلاحیت و ادله اثبات
- ۴۹۶ گفتار اول - کلاهبرداری جرم آنی و مرکب است
- گفتار دوم - محکمه صالح
- ۴۹۸ بند ۱- صلاحیت ذاتی
- ۴۹۹ بند ۲- صلاحیت نسبی
- ۵۰۱ گفتار سوم - دلیل کلاهبرداری
- ۵۰۲ گفتار چهارم - کنترل دیوان عالی کشور

- بخش دوم - جرایم منشا به کلاهبرداری
 ۵۰۶ فصل اول - جرایمی که از حیث موضوع با کلاهبرداری مشابهند
- ۵۰۷ مبحث اول - سرقت
- ۵۱۰ مبحث دوم - خیانت در امانت
- فصل دوم - جرایمی که از حیث ماهیت در خانواده کلاهبرداری هستند
- ۵۱۳ مبحث اول - ورشکستگی به تقلب
- ۵۱۸ مبحث دوم - جرم چک پرداخت نشدنی
- فصل سوم - جرایم در حکم کلاهبرداری
- ۵۲۳ مبحث اول - جرایم در حکم کلاهبرداری در امور مدنی
- ۲۵۲ گفتار اول - انتقال مال به قصد فرار از دین
- ۵۲۶ گفتار دوم - انتقال یا تبانی یا مواضعه اشخاص برای
- ۵۲۸ بردن مال غیر
- ۵۲۸ بند ۱ - تبانی و مواضعه برای بردن مال غیر
- بند ۲ - تبانی با یکی از صاحب دعوی برای
- ۵۲۹ بردن مال یا تضییع حق طرف دعوی.
- ۵۳۰ بند ۳ - انتقال بدون مجوز مال غیر
- ۵۳۳ بند ۴ - معرفی مال غیر به عوض مال خود
- گفتار سوم - جرایم در حکم کلاهبرداری در امور
- مربوط به گواهی ضرورت است .
- ۵۳۴ بند ۱ - تحصیل متقلبا نه تصدیق وراثت

مبحث دوم - جرایم در حکم کلاهبرداری در امور بازرگانی

۵۳۵ واریزی و بیمه .
گفتار اول - در امور بازرگانی

۵۳۵ بند ۱- در ارتباط با شرکت سهامی

۵۳۶ بند ۲- در ارتباط با شرکت مختلط سهامی

۵۳۷ بند ۳- در ارتباط با شرکتها ی با مسوولیت محدود

گفتار دوم- در امور مربوط به رزوبیمه

۵۳۸ بند ۱- در امور مربوط به رز

۵۳۹ بند ۲- در امور مربوط به بیمه

مبحث سوم - جرایم در حکم کلاهبرداری در امور شغلی

گفتار اول - در مرحله تقاضای ثبت

۵۴۰ بند ۱- تقاضای ثبت ملک غیر برخلاف واقع

بند ۲- تقاضای ثبت ملک توسط وارثی که با علم

به انتقال یا سلب مالکیت از مورث اقدام

۵۴۱ می نماید .

۵۴۱ بند ۳- تقاضای ثبت ملک غیر توسط امین

بند ۴- خیانت و تبانی امین در ثبت ملک غیر

۵۴۲ برای ثالث

۵۴۳ بند ۵- تقاضای ثبت ملک غیر به نام خود

۵۴۶ بند ۶- امتناع از رد حق به ذی حق

۵۴۸	گفتار دوم - جرم مستقل معامله معارض
۵۵۱	نتیجه گیری
۵۵۵	فهرست منابع و مآخذ
۵۸۸	ضمائم

بنا م آن که جان را فکرت آموخت

مقدمه

۱- موضوع رساله

جرم پدیده‌ای انسانی، اجتماعی است که در جامعه بعضی افراد به‌ساخته انگیزه‌های مختلف مرتکب آن می‌شوند. زمینه‌های ارتکاب جرم بعضاً " معلول شرایط فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جامعه است. بین ارتکاب جرم و عوامل جرم‌زا همبستگی نزدیک و مستقیم وجود دارد، به نحوی که تغییرات عوامل مذکور در تحول نمود جرم کاملاً " مشهود و در کیفیت و کمیت آنها تا ثیر بسزایی دارد. از جمله الزمان پیدایش مالکیت خصوصی به عنوان یک نهاد حقوقی در روابط اجتماعی افراد، تجار و زبها موال دیگران نیز به طور نسبی مذموم تلقی شده است. شیوه و نحوه این تجار و زبها موال به موازات تحولات اجتماعی و پیچیده شدن روابط اجتماعی متفاوت و متنوع گردیده است. روزگاری تجار و زبها مال با خشونت و قهر و غلبه بصورت سرقت و راهزنی و نهب و غارت صورت می‌گرفت و نیروی فیزیکی متجاری و زبها موال نقش مؤثر داشت. ولی این وضع با تحولاتی که در جهان صورت گرفت، متحول گردید. در دنیا ی معاصر با تشکیل دولت‌ها و استقرار قوای عمومی، خشونت و قدرت فیزیکی افراد نمی‌تواند مطلقاً آنها را تا مین نماید و لاجرم باید برای نیل به هدف‌های نامشروع به نیروی فکری و هوش و ذکاوت در فریب هم‌نوعان متوسل شوند. این تحول اختصاص به جامعه خاصی ندارد و در نظر غالب حقوقدانان کشورهای

مختلف را متوجه خود ساختهاست^۱.

بدیهی است که ذکاوت افراد در هر جا معده در جهت پیشبرد هدفهای انسانی و تامین رفاه و آسایش و ترقی و تعالی جامعه و پیشرفت آن بایدموردتحمین دیگران قرارگیرد و برای افراد مستعد و متفکر هر چه بیشتر از امکانات پرورش و شکوفایی این نیروی خدا داد را فراهم آورد، لیکن تردیدی نیست که کاربرد هوش و ذکاوت افراد در یک جامعه تا موقعی قابل ستایش و درخور تمجید است که در مسیر اهداف اخلاقی و اجتماعی و توأم با شرافت و کرامت انسانی باشد و مرز آن با تحقق آرمانهای مشروع شخصی و اجتماعی محدود گردد؛ در غیر این صورت چنانکه استعداد و هوش و ذکاوت افراد در طریق ناصواب و

۱- از جمله حقوقدانان سوری، دکتر ریاض الخانی و جاک یوسف الحکیم در شرح قانون العقوبات، القسم الخاص، ص ۳۵۸ گفته اند:

" زیرکی و ذکاوتی که کلاهبردار در زمینه تقلب به کار میبرد، جانشین توانایی جسمانی و زورگویی که سرقت متکی به آنها بوده است، گردید. این ویژگی جرم کلاهبرداری را برای امنیت عمومی خطرناک تر از سرقت گردانیده است. مرتکبین این جرائم با توجه به سهولت انجام اعمال خود در گول زدن و اطمینان از رسیدن به نتیجه آن، بیشتر در معرض تکرار جرم قرار میگیرند. با توجه به اینکه قدرت جسمانی که سارق بدان محتاج است با بالا رفتن سن کاهش مییابد ولیکن ذکاوت در فریفتن، تحت تاثیر افزایش سن قرار نمیگیرد و با بالا رفتن سن موجب افزایش جلب اعتماد افراد میشود؛ لذا میبینیم که کلاهبرداران بزرگی که خبر کلاهبرداری آنها جنجال راه انداخته در حد وسیعی به تکرار جرم دست میزنند و احیاناً پس از قانع کردن قربانیان سابق خود به داشتن حسن نیت، علیه آنها مرتکب جرم میشوند... "